

FÜGGELÉK

„VALÓSÁGOS TÁRHÁZA, VALÓSÁGOS MENEDÉKE A NÉPKÖLTÉSNEK A GYERMEK VILÁG MARADVÁNYA: A GYERMEK JÁTÉKOK, DALOK, VERSEK S DAJKA RÍMEK. VAN ITT AZ EGYSZERŰ RÍMES SOROKTÓL S ALTATÓKTÓL EGÉSZ BALLADA TÖREDÉKEKIG MINDEN ÁGÁBÓL A NÉPKÖLTÉSNEK S AZ ÉLETBEN ELŐFORDULÓ CSELEKEDETEKNEK. CSUPA UTÁNZÁS AZ EGÉSZ, DE EGYSZERSMIND MENTŐ IS.”

Kálmány Lajos

TALÁLÓS VERSIKÉK

282

TÍTOS-TÁKOS

Títos-tákos,
Tákfüllerös,
Fényös farkú,
Nat törvényös?

(Puska)

283

ZSIZSI, ZSIZSI TE

Zsizsi, zsizsi te,
Búza van a bögyibe?
Vas a bubójája?

(Szárax malom)

284

ÁRKOT ÁSOK

Árkot ások,
Árok parton,
Csudát látok,

184

Vas keze,
Vas lába,
Mi'a?

(Puska)

285

PAPOGÓ, SZUSZOGÓ

Papogó, szuszogó,
Pillantó, kopogó,
Zó'd mező,
Zó'd mezőbe' kurta csikó?

(Száj, orr, szem, homlok, haj s hajban tetű)

286

DÖNCZÓ' DESZKA

Dönczó' deszka,
Fa szekere,
Ezörnyócszáz
A kötele,
Taná'ja ki,
Micsoda-e?

(Szívőszék)

185

287

NAGYOB BA HÁZNÁ'

Nagyob ba házná',
Kiseb' az egérné',
Édösebb a mézné',
Keserűbb a mérögné'?

(Dijófa mög dijó)

HINTÁZTATÓK ÉS RINGATÓK

288

LÓG A LÁBA

Lóg a lába,
Lóg a':
Nincsen semmi
Dóga!

289

HINTA, PALINTA

Hinta, palinta
Karácsonyi kis Zsuzsika
Ugorj a Dunába.

186

290

CSICISIS BABA TENTE

Csicsis baba tente,
Kisszemedet hund be,
Aluggy ingó-bingó,
Aranyos kis bimbó!

291

CSICISIS, BUMBÚ

Csicsis, bumbú,
Nincsen papa!
Elmöntek
Kinyeret
Keresni!
Ne ríjjá',
Halgassá'!
Minygyá' gyünnék,
Haza gyünnék,
Gyünnék!

292

HINTÁZÓ

Egy ángyomnak egy ládája,
Két ángyomnak két ládája,
Három ángyomnak három ládája,

187

Négy ángyomnak négy ládája,
Öt ángyomnak öt ládája,
Hat ángyomnak hat ládája,
Hét ángyomnak hét ládája,
Nyócz ángyomnak nyócz ládája,
Kilencz ángyomnak kilencz ládája,
Tísz, tísz, tiszta víz,
Ojan mind a fojó víz!

Ángyom a'szony kis l'ánya
Bele halt a Tiszába,
Mive halá'szuk ki?
Szögygyünk özsze
Cserepeket és csontokat,
A 'val halászszuk ki!
Túl a 'Tiszán egy' barát
Süti, főzi a hurkát,
Kérök tüle, de nem ád,
Még asz'onygya: pofon vág,
Pofon bizon' a kutyát,
Annak is a kis lukát!

ÁLLATOK BESZÉDE

293

MACSKA CSIRÍZ

Pacsírta: Macska csiríz!
Macska csiríz!

294

JAJ DE HIDEG SZÉL FÚJ RÖGGELE!

Béka: *(Nappelkölte előtt)*
Jaj de hideg szél fúj röggel!
Jaj de hideg szél fúj röggel!

295

HÉT HÉT ÚTA NEM ÖTTEM

Kácsa *(mikor ébös)*:
Hét hét úta nem öttem!
Hét hét úta nem öttem!

(Mikor annak neki önni):
Bár csak zsákom vóna!
Bár csak zsákom vóna!

296

KICSIKNEK KICSIT

*A gyerekek szerint a fecske, amikor etel:
a kicsinyeit, ezt mondja a párjának:*

Kicsiknek kicsit,
Nagynak nagyot,
Vágd pofon,
Csak úgy ficsregjék!

297

KOVÁSZ, KOVÁSZ

Béka: *(Mikor mérgesen süt a nap)*
Kovász, kovász!
Sógor, sógor!
Breke- ke - ke!
Jaj de mérgessen süt a nap!
Jaj de mérgessen süt a nap!

298

BIKÁT UTÁNZÓ

(Mikó kibajtik a bikát, asz'ongya):
Kijé ez a falu? Kijé ez a falu?

(A tehén mög rá feleli:)
Mi-jenk! mi-jenk, mi-jenk!

190

299

GÚÚÚJÁS!

Kis bika *(mikor mén ki a gyöpre)*:
Gúúújás!
Mő're van a járás?
Járáás?

Öreg bika: Maj' magam is kiballagok!

300

PI-PI-PI-PI CSAK-CSAK-CSAK

*Amikor a pulyka-tojó a fázékony kicsinyeit
a mezőn vezetgeti, így pityereg nekik:*

Pi-pi-pi-pi csak-csak-csak
Csak így iltek csak-csak-csak.

A kicsinyek: Még egy kicsit – csit-csit-csit!

A pulykakakas: Koldulással is eltartalak.

DISZNÓT UTÁNZÓ

(Esős időben, mikor a disznókat hazakeresztik, ezt röfögik:)

Ha én asztat tuttam vóna,
Pokróczot is hoztam vóna!

Malaczkok: Én is, én is, én is!

(Ha pedig jó idő van)

Ha én asztat tuttam vóna
Pokróczot se' hoztam vóna!

Malaczkok: Én se', én se', én se'!

TÁRGYAK BESZÉDE

JÁGER, JÁGER KATONA

Katona dob: Jáger, jáger katona,
Meggyütt mán a cédula!
Nem mögyünk mán messzire,
Csak a világ végire,
Ott se'löszünk sokájjig:
Csak tizenkét órájjig!

KIOLVASÓK

303

ENGŐ-BENGŐ

Engő-bengő,
Kerék ujjaj,
Pikulaj,
Úti csipke,
Törő dicske,
Labuga!

304

DÁM, DÁM, DÁM

Dám, dám, dám,
Fili mongol dám.
Kora, kora sipító,
Nem Pista a dominó,
Ringlól!

305

MEGY A KUTYA HENTES FELÉ

Megy a kutya hentes felé,
Lóg a szőre ezer felé,
Inc-princ, te vagy odakint!

306

ÖGYEDÖM

Ögyedöm
Bögyedöm,
Törköcske!
Hová való
Nénike?
István kiráj
Országábú.
Csum, csum, csum!

307

ÖGYEDELÖM

Ögyedelöm
Bögyedelöm,
Törtecske!
Hová való
Mönyecke?
Czipő, vas,
Főző kanál
Várossábú;
Csinadratta
Csin, csin, csin!

308

BORSOT TÖRTEM

Borsot törtem,
Jól megráztam,
Meg is paprikáztam,
Ábele, bábele fuss!

309

EGYEDEM-BEGYEDEM KENDERTÁNC

Egyedem-begyedem kendertánc
Hajdu sógor mit kívánc?
Nem kívánok egyebet
Csak egy döglött egeret.

310

EGYEDÉM-BĚGYEDÉM, BARNA, TÁNC

Egyedém-bėgyedém, barna, tánc,
Hajdú sógor, mit kívánsz?
Ném kívánok ěgyėbėt,
Csak ěgy sarok kėnyeret,
Kėnyér mellė fokhagymát,
Dobd ki ezt a viėn maflát!

311

EGY, KETTŐ, HÁROM

Egy, kettő, három,
Elszakadt a zsákom,
Kiszaladt a mákom,
Fótozd meg a zsákom,
Tē lészöl a párom.

312

TEMERINBEN VOLT EGY BOLT

Temerinben volt egy bolt,
Abban mindenféle volt:
Tű, ciérna, papiros,
Eredj ki te kis Piros!

313

KISKERTEMBEN EGY ÜRGE

Kiskertemben egy ürge
Rákapott a kis tökre
Megállj ürge, kileslek
Holnap délben megsütlek.
Ice-bice cibere
Menj ki innen, menj ki tel

314

KOPASZ MÁSZOTT FÖL A FÁRA

Kopasz mászott föl a fára,
Beleesett a mély sárba.
Sári néni siratta,
János bácsi nevette.
Kukoricaszár,
Essél ki te már!

315

EGY, KETTŐ, HÁROM, NÉGY (I.)

Egy, kettő, három, négy,
Pici bátyám, hová mégy,
Nem megyek én messzire,
Csak a világ végire,
Ott ül egy kis katona,
Kérdem tőle, hány óra?
Fél tizenkettő,
Vigyen el a berdő!

316

PESTËN JÁRTAM ISKOLÁBA

Pestën jártam iskolába,
Tiërgyig valuo ibolyába,
Ott láttam a Ferikét,

197

Étette a csibikét.
Egy, kettő,
Tizenkettő,
Te vagy a kergetűő!

317

ELMENTEM AZ ERDŐBE

Elmentem az erdőbe,
Találtam egy krajcárt,
Krajcárt adtam péknek,
Pék adott zsemlét,
Zsemlét adtam mamának,
Mama adott tejet,
Tejet adtam cicának,
Cica adott vesszőt,
Vesszőt adtam tanítónak,
Abból kaptam kettőt!

318

EGYEDÖM-BÖGYEDÖM

Egyedöm-bögyedöm,
Túz-búz!
Szakadom Bernát,
Kendör láncz,
Hajdú sógor
Mit kijá'cz?
Én ángyomat

198

Kijá'tom,
Ker'be,
Komám kertyébe'
Sípolnak,
Dúdolnak,
Kálity küvet törnek.
Aszt möktörik,
Kasba hányik.
Hej, máj,
Fodor máj!
Ducz ki,
Bucz ki
Balog Pál!

TÁNCMONDÓKÁK

319

SZÍVEM SZOTTY, SZOTTYKOROTTY

Szívem szotty, Szottykorotty,
Ha eleső, kapaszkoggy!

320

UCCU LÁBOM NE HIBÁZZ

Uccu lábom ne hibázz,
Të még másik rá vigyázz!

199

321

CSIP-CSIP, CSIP-CSIP

Csip-csip, csip-csip
Csip pogácsa!
Szél fúj piros
Pántlikámra!

322

KEREKECSKE, DOMBOCSKA

Kerekecske, dombocská.
A zsiszike lángot vetett
A kemencze tánczot vetett.
Esz szeretém legjobban.

323

ICI POLKA -- MIT CSINÁLSZ?

Ici polka – mit csinálsz?
Alszol-e vagy – szundikálsz?
Nem alszok én – szundikálok.
Éjjel nappal – muzsikálok.
Az alföldi koldúsok
Nem jól járják a táncot.
Rip, rop, csavarodj!

200

HAJ, SZÉNAOROM, SZÁNAOROM

Haj, szénaorom, szánaorom,
szénaszakadékom,
benne ül egy kis menyecske,
kerek kis menyecske.
Öleld, öleld, akit szeretsz!
A szomszédom lányaot,
szedem a virágaot,
kötöm koszorujaot.
Adjon isten lassú esőt,
mossa össze mind a kettőt!
Ribiribi puszta,
ispirica, mamurica,
cimenaoj, cimenaoj!
Szőke kislány mit csinaosz?
Pirositom magamat,
vaorom a galambomat!
Hopp, hopp, hopp!

TRÉFÁS MONDÓKÁK, MONDÓKAMESÉK

325

VÓT A VILÁGON EGY' KATONA

Vót a világon egy' katona,
Szakállá vót szalonna;
Elolvatt a szalonna,
Észalatt a katona.

326

SZITA, SZITA, PASZITA

Szita, szita, paszita
Kilenc apró pogácsa,
I édesanyám sütötte,
Még se ettem belőle.

327

GYŰ, PACSI, PARIPA

Gyű, pacsí, paripa,
Nem messze van Kanizsa.
Odaérünk diélre,
Liba pécseyére.

328

TÁLÁSÉKNÁ ÉG A GYÉRTYÁ

Tálásékná ég a gyertya,
Diohájbá sül a béká,
Rúzsá Tóni odá szálád,
Békácombót szopogátytyá.
Lápujá, lápujá, nádási lápuja.

329

SZIL-SZÁL, SZÁLMÁSZÁL.

Szil-szál, szálmászál,
Kilenc ápró pogácsá,
Nótárusné sütötte,
Pálcsi, Pista megétte;
Oján szépen köszönte,
Hogy pirosrá sütötte.

330

HÁROM KENYÉR DAGASZTÁS

Három kenyér dagasztás,
Abból bizon nēm észél,
Ha csak bētég nēm lēsžél.
Bētég bizon nēm lēhetsz,
Ha csak ēngēm nēm szēreťsz.
Engēm bizon nē szeress,
Énnálamnál mást kēress!

203

331

CSALI MESE

Éccé vót égygy embér,
Szákála vót kendér,
Szálmábu vót a lába,
Viakszbú vót a háta.
Fömászott a fára,
Még gyullatt a lába.
Elolvatt a háta;
Léesétt a lepedőre
Kivitték a temetőbe
Igy mút ki a világa.

332

A CSÓKAJI HATÁRBA'

A csókaji határba'
Sok nyúl van a dohánba',
Midőn a szentajjik,
Igön is hoty honfijak
Átaljáznak
Mind ellüvik a nyulat.
Én a nyulat nem bánom,
Harag van érte, látom;
Más ezrive lüjje,
Mék sem sajnálom.

MIKÓ MINK KIS

Mikó mink kis
 Madarak vótunk,
 Fő'dre szál'tunk,
 Szőlő szömet
 Szödögéltünk.
 Szíl – szál
 Szalma szál,
 Kilencz apró
 Pogácsa,
 Kocsmárosné sütötte,
 Gazsi Pista mögötte.
 Ojan szépen köszönte,
 Hogy pirosra sütötte:
 Süssé' rúzsám
 Ma'szor is,
 Mökcsókollak
 Szászor is.

EZÖRNYÓCSZÁZHUSZONHATBA'

Ezörnyóczszázhuszonhatba'
 Vótam Pusztá-Körösztrúba'
 Bíróná lakodalomba':
 A mönyekzős ju akolba.'

Ki vót a leves tálalva
Nat tálakba', nagy kádakba':
Kásás tö'tött, paczal, hurka
Vastag mint a lábam szára.

Tetű, balha, szúnyog és légy
Mind a bíró homlokán légy,
Hogy másszó töb besze lögyön:
Tökre vendégöt ne hücscsön!

CSÚFOLÓK ÉS JÁTÉKSERKENTŐK

335

HA ÉN CICA VOLNÉK

Ha én cica volnék,
Száz egeret fognék!
De én cica nem vagyok,
Egeret nem foghatok.

ÁLLATMONDÓKÁK
(HÍVOGATÓK, RIASZTÓK, CSÚFOLÓK)

336

HÉJA, HÉJA

Héja, héja,
Lakatos,
Né vid' el a másét
Csak az uraságét!

337

KIS KÁNYA

Kis kánya,
Mögégött a háza,
Benne maratt
A szép lánya!

338

SZÖB' A PÁVA, MIND A PUJKA

Szöb' a páva, mind a pujka,
Mert a pujka toprongyos,
De a páva aranyos;
Tyúr, tyúr, tyúr!

339

CSIGA-BIGA, GYERE KI!

Csiga-biga, gyere ki!
Rín a fíjad ide ki',
Ha nem hiszöd, tekincs ki,
Maj' möglátod ide ki'!

340

GÓJÁT LÁTOK

Góját látok,
Szeplőt mosok,
Mind a vál'ára rakom,
Hagy vigye el
Messze földre:
Kedves babám elébe!

341

PARAGI PÜCSÖK, GYERE KÜ!

Paragi pücsök, gyere kü!
Mégsülledtem házad előtt,
Segíts kü!
Paragi pücsök, gyere kü!
Mégsülledtem házad előtt,
Segíts kü!

208

342

KÉST, KÉST

Kést, kést,
A bikának,
Fóró vizet
A nyakának,
Bunkós botot
A hátára,
Tüzes lánczot
A lábára!
Ilus,
Peneczilus,
Tukk neki
Murmus!

343

GAOJA, GAOJA, GILICE

Gaoja, gaoja, gilice
Laobod uja picike
Veér fojik beleöle
Jukas tekenyeöbe.
Teörök gyerek vaágta
Magyaor gyerek gyaogyitota
Sipal-dobal, naodi hegedűvel.

SZÁLLJ EL, SZÁLLJ EL, KATICABOGÁRKA

Szállj el, szállj el, katicabogárka,
Jönnek a törökök,
Sós kútba vetnek,
Onnan is kivesznek,
Malom alá tesznek,
Onnan is kivesznek,
Tüzes piszkafával
Kemencébe tesznek,
Onnan is kivesznek
A katlanba tesznek...

FELELGETŐS MONDÓKÁK

345

EGY, KETTŐ, HÁROM, NÉGY (II.)

Egy, kettő, három, négy,
Sári Mátyás hová mégy?

Döbröcömbe duhányér.

Térj vissza, ne

Egy marok gesztinye.

Vegyé rajta szitikát.

 Minek az a szitika?

Korpát szitáogatni.

 Minek az a korpa?

Disznót csalogatni.

 Minek az a disznó?

Háját szédögetni.

 Minek az a háj?

Kocsit kenyögetni.

 Minek az a kocsi?

Fát hordogatnyi.

 Minek az a fa?

Házat csinyáogatni.

 Minek az a ház?

Lányokat, legényöket belé rakosgatni.

NYELVTÖRŐ MONDÓKÁK

346

PIPA KUPAK

Pipa kupak,
Czipő csatt.

347

JÓ JÁRNAK A MÓNÁROK

Jó járnak a mónárok,
Mert jó nyár jár rájuk.

SZÁMOLÓSDIK

348

ÉN VAGYOK A JÓSKA KANÁSZ

Én vagyok a Jóska kanász,
Én őrzöm az úr disznáját,
Náj, náj, náj!
Fogagygyunk egy'icce borba,
Harmínckettő ez!

MONDÓKÁK A NAPHOZ, A HOLDHOZ ÉS AZ ESŐHÖZ

349

HOSZD E FIJAM

Hoszd e fijam
A horgot!
Hagy rántom le
A napot.
Hoszd e kûdûs
A napot!
Adok egy' rossz'
Kalapot!

ALKALMI MONDÓKÁK

350

HA NEM JÓ A PERECE

Ha nem jó a perece,
Düllön fõ a szekere!

351

JAJ, JAJ, NAGY A BAJ

Jaj, jaj, nagy a baj,
Kilencz tehin,
Még sincs vaj.

352

SĚR-E, BOR-E, PÁLINKA-E

Sēr-e, bor-e, pálinka-e
Rózsaszínű pántlika-e?

353

KUC, KUC BÍRÓ

Kuc, kuc bíró,
Aggyál diót.
Nem adok.

354

DOBI, DOBI HÁTA

Dobi, dobi háta,
Rakoncai páca,
Ángyom tугya
meg ne mongya,
mejik ujjam dobta.

355

CSÍPI, CSÍPI FÜVECSKÉT

Csipi, csipi füvecskét,
Ási, ási gödröcskét,
Pimpó, pimpó,
Kókái Jánkó;
Kinek ván éggy kis-ládájá
Mint téggye ki.

356

APA MONYGVA ANYÁNAK

Apa monygya anyának:
Mit agygyunk a Jóskának?
Zö'd uborkát, paprikát,
A'járja mög a gyomrát!

215

357

CSELŐ CSÁKÓ BOROZDÁRA

Cselő csákó borozdára,
Nincs kinyér a tarisznyába',
Van vöröshajma,
Ögye mög a gazda!

358

JÓ ÉCCZAKÁT!

(Egyik mondja): Jó écczakát!

(Másik): Hatvan cigánt,
Ezör bolhát
Háló czimborát!

359

HÉTFŐN HEVERNEK

Hétfőn hevernek,
Kedden kevernek,
Szerdán szerelmeskőnnnek,
Csütörtökön csücsörögnek,
Péntökön pityörögnek,
Szombaton szomorkonnak,
Vasárnap imátkoznak.

216